

КОНТРОЛЬ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTI СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У НАВЧАННІ ЧИТАННЯ АНГЛОМОВНИХ ГАЗЕТНО-ЖУРНАЛЬНИХ СТАТЕЙ

У статті розглядаються особливості організації поточного та рубіжного контролю при формуванні соціокультурної компетентності студентів у читанні англomовних газетно-журнальних статей. Визначаються об'єкти цих видів контролю та критерії оцінювання рівня сформованості знань, навичок і вмінь досліджуваної компетентності.

Ключові слова: *поточний контроль, рубіжний контроль, об'єкти контролю, критерії оцінювання, соціокультурна компетентність у читанні.*

Необхідність формування особистості, здатної успішно та адекватно спілкуватися іноземними мовами (ІМ) в різних ситуаціях міжкультурної комунікації, лежить в основі сучасного соціального замовлення в галузі освіти, зокрема вищої. Реалізація цього соціального замовлення актуалізує необхідність формування соціокультурної компетентності (СКК) у процесі вивчення ІМ, що знайшло своє відображення у вимогах Програми з англійської мови для I-V курсів університетів / інститутів (2001) щодо формування цієї компетентності. Так, соціокультурне пізнання відбувається у процесі оволодіння студентами всіма видами іноземної мовленнєвої діяльності, зокрема у процесі навчання читання автентичних текстів різних функціональних стилів, у тому числі публіцистичного (газетно-журнальних статей) [5, с. 86-87].

Раціональне керування процесом формування СКК при навчанні читання англomовних газетно-журнальних статей неможливе без чіткої системи контролю як за процесом формування відповідних знань, навичок і вмінь, так і за результатами цього процесу. Отже, постає питання організації надійного та об'єктивного поточного (ПК) та рубіжного контролю (РК) рівня сформованості досліджуваної компетентності.

Питання контролю рівня сформованості СКК розглядається вченими-методистами як на різних ступенях загальноосвітньої школи (І. А. Воробйова, О. О. Коломінова, Ю. В. Кузьменко), так і в межах підготовки студентів мовних (Т. М. Колодько, М. Л. Писанко, С. І. Шукліна) і немовних вишів (В. Н. Топалова). Організація та проведення контролю рівня сформованості СКК у читанні також не залишилися поза увагою в сучасній методичній науці. Так, у дослідженні С. І. Шукліної (2006) розглядається методика навчального тестового контролю рівня сформованості англomовної СКК майбутніх учителів в рецептивних видах мовленнєвої діяльності. Проте зазначене дослідження не вичерпує всіх аспектів контролю рівня сформованості СКК, зокрема, поза увагою дослідника залишається використання традиційних прийомів контролю та організація РК. Крім того, слід уточнити об'єкти контролю СКК з урахуванням типу текстового матеріалу, на основі якого відбувається формування зазначеної компетентності.

Отже, метою нашої статті є визначити об'єкти ПК і РК рівня сформованості СКК у читанні англomовних газетно-журнальних статей, адекватні форми та прийоми зазначених видів контролю та критерії оцінювання.

Під контролем ми розглядаємо процес визначення рівня сформованості знань, навичок і вмінь студента в результаті виконання ним усних і письмових завдань, тестів та формулювання на цій основі оцінки за певний розділ програми, курсу або періоду навчання [1, с. 123]. При навчанні ІМ до контролю висувуються такі вимоги як систематичність, цілеспрямованість, об'єктивність і репрезентативність.

Реалізація викладачем ПК та РК забезпечують систематичність контролю рівня сформованості СКК у навчанні читання англomовних газетно-журнальних статей.

У процесі ПК домінуючою є функція зворотного зв'язку. ПК здійснюється на аудиторних заняттях на всіх етапах формування СКК для визначення рівня засвоєння певних знань та сформованості окремих навичок і вмінь досліджуваної компетентності. Результати цього виду контролю дозволяють викладачу керувати процесом формування СКК у читанні англomовних газетно-журнальних статей, вносити необхідні корективи в свою діяльність та в діяльність студентів: вчасно змінювати прийоми роботи, їх послідовність, варіювати навчальний матеріал залежно від особливостей тієї чи іншої групи студентів.

У ході РК домінує оціночна функція, оскільки метою цього виду контролю є визначення та оцінювання рівня навчальних досягнень студентів в оволодінні СКК у читанні англomовних газетно-журнальних статей по завершенню роботи над темою / змістовим модулем. Порівняння результатів послідовно проведених РК є підґрунтям для виявлення наявності динаміки змін рівня сформованості вмінь СКК.

Цілеспрямованість контролю полягає в тому, що ПК і РК мають бути спрямовані на певні знання, мовленнєві навички та вміння, рівень досягнення яких визначається та оцінюється. Об'єкти контролю мають співпадати з об'єктами навчання, тому в нашому дослідженні таким об'єктом вимірювання виступає СКК у навчанні читання англomовних газетно-журнальних статей. Досліджувану компетентність ми розглядаємо як сукупність соціокультурних знань, навичок і вмінь, яка забезпечує здатність студентів орієнтуватися в структурно-смысловій організації тексту англomовної газетно-журнальної статті, розпізнавати, адекватно розуміти та критично інтерпретувати експліцитну й імпліцитну соціокультурну інформацію, що він містить [3, с. 65]. Отже, об'єктами контролю при формуванні СКК у читанні англomовних газетно-журнальних статей виступають знання, навички та вміння структурно-орієнтовного та лінгвокраїнознавчого компонентів згаданої компетентності.

Так, до структурно-орієнтовного компонента СКК входять:

1) структурно-функціональні знання про композиційну структуру тексту англomовної газетно-журнальної статті та комунікативні функції її структурних компонентів;

2) структурно-орієнтовні навички (виділяти структурні частини статті та визначати їхні комунікативні функції);

3) структурно-орієнтовні вміння (орієнтуватися в структурно-смысловій організації тексту статті; "читати" графічну й образну соціокультурну інформацію; прогнозувати соціокультурний зміст статті за її структурною/ими частиною/ами) [3, с. 58].

Лінгвокраїнознавчий компонент СКК включає:

1) соціокультурні лінгвістичні й екстралінгвістичні знання;

2) лінгвокраїнознавчі навички (розпізнавати в тексті та адекватно розуміти національно марковані мовні одиниці);

3) лінгвокраїнознавчі вміння пізнавального характеру (розуміти соціокультурні факти та соціальну оцінку фактів);

4) лінгвокраїнознавчі вміння інтерпретаційного характеру (створювати соціокультурний портрет англomовних народів і країн; порівнювати англomовну культуру з рідною культурою) [3, с. 61-62].

Оскільки ПК здійснюється на всіх етапах формування СКК, основними об'єктами цього виду контролю виступають ті знання, навички та вміння СКК, опанування якими є метою навчання на конкретному аудиторному занятті. Під об'єктами РК ми розглядаємо мовленнєві вміння [4, с. 30], а саме структурно-орієнтовні та лінгвокраїнознавчі вміння СКК.

Враховуючи об'єкти контролю, функціональний тип тексту (англomовна газетно-журнальна стаття), мету та вид читання реального читача цього тексту в повсякденному житті [7, с. 248-249], ми вважаємо, що при проведенні ПК рівня сформованості СКК у читанні англomовних газетно-журнальних статей доцільно поєднувати традиційні прийоми контролю з програмованими, зокрема, навчальними тестовими завданнями (ТЗ).

До традиційних прийомів ПК у межах нашого дослідження належать прогнозування змісту статті з соціокультурним потенціалом за її структурними частинами, визначення теми / головної думки статті, складання запитань за змістом тексту, відповіді на запитання щодо соціокультурних фактів, визначення соціальної оцінки фактів, виділення окремих складників соціокультурного портрету англomовних народів та їхніх країн, порівняння соціокультурної інформації тексту з культурою своєї країни. ПК з використанням цих прийомів можна здійснювати у формі фронтального або комбінованого опитування викладачем студентів та взаємного опитування студентами один одного, оскільки на виконання цих завдань у письмовій формі з метою контролю всіх студентів потрібно багато часу.

Перевірити та оцінити всіх студентів групи на одному аудиторному занятті можна за допомогою нестандартизованих навчальних ТЗ множинного вибору, оцінки інформації, перехресного вибору, перетворення інформації, запитання – відповідь, заміни, завершення, послідовного розташування та виправлення помилок, які поділяються на ТЗ з вибірковою відповіддю та ТЗ з вільно конструйованою відповіддю [6, с. 206].

При проведенні РК перевірка носить фронтальний характер у письмовій формі у вигляді тестів. На нашу думку, доцільно включити низку ТЗ для визначення рівня сформованості вмінь СКК при читанні тексту певної англomовної газетно-журнальної статті у модульну контрольну роботу. Для перевірки рівня сформованості структурно-орієнтовних умінь СКК прийнятними вважаємо завдання на множинне зіставлення заголовків / ключових речень / ілюстративного матеріалу із текстами або частинами тексту та заповнення пропусків у тексті за допомогою абзаців / структурних частин тексту, які були вилучені з тексту і подані після нього у змішаному порядку. З метою перевірки рівня сформованості лінгвокраїнознавчих умінь пізнавального характеру ми пропонуємо використовувати завдання на множинний вибір і завершення, а лінгвокраїнознавчих умінь інтерпретаційного характеру – ТЗ з конструйованою відповіддю на рівні речення і тексту.

Для забезпечення об'єктивності контролю визначимо критерії оцінювання рівня сформованості СКК при навчанні читання англomовних газетно-журнальних статей. Оскільки запропоновані критерії оцінювання мають бути адекватними вимірюваним явищам, відображати їхню сутність [2, с. 53], то для об'єктивного вимірювання рівня сформованості СКК необхідно визначити відповідні критерії оцінювання її складників. Виходячи з цього, нами було обрано певні критерії, які ми не поділяли на основні й додаткові.

При оцінюванні рівня сформованості структурно-орієнтовного компонента досліджуваної компетентності ми пропонуємо критерії для оцінки структурно-функціональних знань, структурно-орієнтовних навичок і вмінь. Так, структурно-функціональні знання оцінюються за критерієм *структурно-функціональної обізнаності*. За цим критерієм ми можемо оцінити рівень набутих студентами знань про структуру англomовної газетно-журнальної статті та комунікативні функції її структурних частин.

Рівень сформованості структурно-орієнтовних навичок оцінюється за критеріями *правильність визначення структури газетно-журнальної статті та правильність визначення комунікативних функцій її структурних частин*. Перший із наведених критеріїв дає нам змогу оцінити, чи правильно студенти визначають наявні в тексті статті структурні частини. За другим критерієм оцінюється відповідність визначених студентами функцій цих частин комунікативним намірам автора статті.

Рівень сформованості структурно-орієнтовних умінь оцінюється за такими критеріями, як: *адекватність визначення теми статті, адекватність визначення її головної думки, ступінь ідентифікації образної / графічної інформації та ступінь достовірності прогнозування*.

За критеріями *адекватність визначення теми й головної думки* статті оцінюються вміння студентів орієнтуватися в структурно-смысловій організації тексту англomовної газетно-журнальної статті. Ці критерії дозволяють нам оцінити здатність студентів визначати смыслові компоненти статті, а саме: її тему та головну думку, які можуть бути повністю або частково виражені у відповідних структурних частинах тексту.

Критерій *ступінь ідентифікації образної / графічної інформації* використовується при оцінюванні рівня сформованості вміння "читати" графічну й образну соціокультурну інформацію. За цим критерієм ми можемо оцінити, чи відповідає вилучена студентами образна або графічна соціокультурна інформація змісту ілюстративного матеріалу.

З метою оцінювання рівня сформованості вміння прогнозувати соціокультурний зміст англomовної статті за її структурними частинами ми пропонуємо критерій *ступінь достовірності прогнозування*. Цей критерій має на меті якісний аналіз наведених суджень студентів щодо соціокультурного змісту статті – соціокультурних фактів та їх соціальної оцінки. За цим критерієм оцінюється, наскільки повно й достовірно судження студентів відображають можливий соціокультурний зміст статті.

При оцінюванні рівня сформованості лінгвокраїнознавчого компонента СКК ми користуємося критеріями для оцінки набутих соціокультурних знань, сформованих лінгвокраїнознавчих навичок і вмінь. Так, для оцінювання соціокультурних знань ми пропонуємо критерій *соціокультурної обізнаності*. За цим критерієм оцінюється рівень знань студентів з певної теми соціокультурного характеру, якими вони оволоділи при читанні спеціально відібраних англomовних газетно-журнальних статей.

Рівень сформованості лінгвокраїнознавчих навичок вимірюється за критеріями *"правильність локалізації мовних одиниць з національно-культурною семантикою"* та *"точність їх розуміння"*. Критерій *правильності локалізації мовних одиниць з національно-культурною семантикою* передбачає оцінювання навички розпізнавати слова-реалії, фонову й конотативну лексику, фразеологізми, мовні афоризми при читанні англomовних газетно-журнальних статей. Критерій *точність розуміння мовних одиниць* дозволяє оцінити, наскільки адекватно студенти розуміють семантику національно маркованих мовних одиниць у контексті речення.

Рівень сформованості лінгвокраїнознавчих умінь ми пропонуємо оцінювати за такими критеріями, як: *ступінь повноти розуміння, ступінь глибини розуміння, змістовність характеристики соціокультурного портрету та ступінь узгодженості загальних / відмінних рис із реальністю*. Критерій *"ступінь повноти розуміння"* передбачає оцінювання здатності студентів розуміти соціокультурну змістовно-фактуальну інформацію (соціокультурні факти), що містить текст статті. За критерієм *"ступінь глибини розуміння"* ми оцінюємо здатність студентів розуміти соціокультурну змістовно-концептуальну інформацію (соціальну оцінку фактів) газетно-журнальної статті.

Рівень сформованості вміння створювати соціокультурний портрет англomовних країн і народів вимірюється за критерієм *"змістовність характеристики соціокультурного портрету"*, який має на меті якісний аналіз та оцінку характеристик(и) англomовних народів і країн, визначених студентами при читанні англomовної статті. Цей критерій дозволяє нам оцінити, чи є визначені студентами характеристики складниками соціокультурного портрету, чи відображають вони або особливості національного характеру англomовних народів, або риси сучасного англomовного суспільства чи окремого аспекту його суспільного життя.

Критерій *"ступінь узгодженості загальних / відмінних рис із реальністю"* має на меті оцінювання вміння студентів порівнювати англomовну культуру з рідною, тобто виявляти загальне та відмінне на основі власних фонових знань і соціокультурної інформації, отриманої з прочитаної статті. За цим критерієм оцінюється, наскільки визначені студентом загальні / відмінні риси між англomовними і рідними реаліями життя відповідають дійсності.

Таким чином, нами розглянуто особливості організації контролю рівня сформованості СКК у навчанні читання англomовних газетно-журнальних статей. Визначено об'єкти як ПК (знання, навички та вміння структурно-орієнтовного та лінгвокраїнознавчого компонентів СКК), так і РК (структурно-орієнтовні та лінгвокраїнознавчі вміння). Запропоновано раціональні прийоми та форми проведення контролю: поєднання традиційних прийомів контролю з навчальними ТЗ при проведенні ПК та включення

серії ТЗ у модульну контрольну роботу при РК рівня сформованості СКК. Визначено низку критеріїв оцінювання рівня сформованості складових досліджуваної компетентності.

Перспективою подальшого дослідження в галузі контролю рівня сформованості СКК у читанні ми вбачаємо у вивченні питання застосування таких новітніх форм контролю, як портфоліо та проекти.

Використані джерела

1. Азимов Э. Г. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – СПб. : Златоуст, 1999. – 472 с.
2. Беспалько В. П. Опыт разработки и использования критериев качества усвоения знаний / В. П. Беспалько // Советская педагогика. – 1968. – № 4. – С. 52–69.
3. Бирюк О. В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів при навчанні читанню англомовних публіцистичних текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. В. Бирюк. – К., 2006. – 196 с.
4. Коньшева А. В. Контроль результатов обучения иностранному языку / А. В. Коньшева. – СПб : КАРО, Мн. : Издательство "Четыре четверти", 2004. – 144 с.
5. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : проект / [С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. В. Головач та ін.]. – Вінниця : Нова Книга, 2001. – 245 с.
6. Шукліна С. І. Контроль рівня сформованості англомовної соціокультурної компетенції у майбутніх учителів / С. І. Шукліна // Вісник КНЛУ. Серія: Педагогіка і психологія. – 2006. – № 10. – С. 202–208.
7. Alderson J. Ch. Assessing Reading / J. Ch. Alderson. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 2000. – 398 p.

Бирюк О. В.

КОНТРОЛЬ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ ЧТЕНИЮ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ГАЗЕТНО-ЖУРНАЛЬНЫХ СТАТЕЙ

В статье рассматриваются особенности организации текущего и рубежного контроля при формировании социокультурной компетентности студентов при чтении англоязычных газетно-журнальных статей. Выделяются объекты указанных видов контроля и критерии оценивания знаний, навыков, умений исследуемой компетентности.

Ключевые слова: *поточный контроль, рубежный контроль, объекты контроля, критерии оценивания, социокультурная компетентность в чтении.*

Бирюк О. В.

ASSESSMENT OF PROSPECTIVE TEACHERS' SOCIO-CULTURAL COMPETENCE WHILE READING ENGLISH NEWSPAPER AND MAGAZINE ARTICLES

The article highlights the peculiarities of formative and periodical assessment of students' socio-cultural competence while reading English newspaper and magazine articles. The objects of these types of evaluation and the assessment criteria for socio-cultural knowledge, sub-skills and skills are defined.

Key words: *formative assessment, periodical assessment, objects of assessment, assessment criteria, socio-cultural competence while reading.*

Стаття надійшла до редакції 23.07.14